

КУХНЯ ПУПЕТТИ

Пупетта запевняла, що не пам'ятає, як загнала у Великого Тоні 29 куль (за свідченнями поліції), та наполягала на тому, що зробила лише «один чи два постріли» із заднього сидіння автомобіля, та й ті з переляку.

Кастелламаре-ді-Стабія, Італія. Був теплий літній полудень, й Ассунта «Пупетта» Мареска постукувала нігтями з вугільно-чорним манікюром по білому мармуровому столу, заплямованому чимось схожим на червоне вино або кров. Ми сиділи на кухні її освітленої люмінесцентними лампами квартири в прибережному містечку із сумнівною славою на південь від Неаполя, де Пупетта народилася 1935 року в родині злочинців і де вона померла 29 грудня 2021 року. Важкі дерев'яні віконниці були зачинені, щоб не пускати в помешкання спеку, а підвісна лампа погойдувалася від ніжного вітерцю, створюваного блаґеньким, прикріпленим до стільниці пластиковим вентилятором.

Це було за кілька місяців до того, як пандемія коронавірусу змінила світ, і найбільшим страхом Пупетти був інсульт, попри те, що вона навіть не намагалася йому запобігти. Пачка ментолових сигарет у позолоченому портсигарі лежала прямо

посеред столу, біля розцяцькованих попільнички та запальнички. Блискучий випарник для електронної сигарети, що висів на якійсь подобі вервиці, прикрашав груди Пупетти, мов намисто. Пупетта робила з нього затяжки між сигаретами та пускала дим мені прямо в обличчя. Вона не раз повторювала, що їй не варто курити. «Це вб'є мене, — казала вона між затяжками. — Я мушу це кинути».

Зморшкувата шкіра на її маленьких долонях була надміру гладенькою як для жінки за 80 і вигляд мала такий, неначе її хірургічним шляхом натягли на опухлі суглоби. Пігментні плями на шкірі Пупетта відбілювала, і вони скидалися на збляклі синці, ніби хтось занадто сильно вхопив її за руку. Пупетта на якийсь час відкладала сигарету в попільничку, брала пасмо свого малинового волосся, що падало на стіл, і розтягувала його між пальцями, завжди невимушено підіймаючи мізинчики, перш ніж струсити пасмо на кахляну підлогу, щоб його замела покоївка.

Неможливо було дивитися на руки Пупетти й не уявляти, як вони тримали срібний пістолет *Smith & Wesson* 38-го калібру і як ця жінка тиснула на спусковий гачок у вирішальну мить свого життя. За понад 60 років до нашої зустрічі вона скористалася цим пістолетом, щоб прибрати замовника вбивства свого чоловіка. Безумовно, той загинув одразу, щойно її перші кулі повалили його на землю, проте Пупетта все одно вхопила револьвер свого 13-річного брата Чіро і випустила в напрямку скривавленого тіла ще одну чергу куль, зробивши загалом 29 пострілів. Убивство сталося опівдні біля людної кав'ярні в Неаполі. Тоді Пупетті було 18 років і вона була на шостому місяці вагітності.

Пупетта стверджувала, що досі зберігає пістолет у тумбочці біля ліжка. Я якось спитала її, чи можна мені його побачити,

але вона навідріз відмовила, заявивши, що дістане його тільки для користування. Я більше ніколи про нього не питала. Однією з тих речей, якими я найбільше захоплювалася в жінці на прізвисько Леді Каморра, було її сухувате почуття гумору. Вона була підлою брехухою і холоднокровною убивцею, та якби ви могли зазирнути глибше, то побачили б, що вона насправді чарівна.

Коли я вперше сиділа на кухні Пупетти, — після того, як переслідувала її в улюбленій кав'ярні та на овочевому ринку, доки вона не погодилася на інтерв'ю без винагороди, — вона запропонувала мені гірке еспресо в надщербленій чашці-демітас, явно притримавши вишукану порцеляну для ліпшої компанії. Я вдивлялася в пару над чорною рідиною і не наважувалася зробити ковток, побоюючись, що Пупетта могла щось непомітно підсипати в каву. У короткому нападі самозакоханості я подумала, що могла б стати останнім успішним вбивством Пупетти. Ніхто навіть не знав, де я була, а людині зі зв'язками у кримінальному світі не стало б за великий клопіт позбутися мого тіла. Висвітлення злочинів, убивств і смертей — тобто, по суті, торгівля трагедіями — упродовж багатьох років, прожитих в Італії, змінило моє сприйняття власної смертності. З роками я перейшла від думки, що зі мною ніколи не станеться нічого поганого, до очікування цього поганого. Спочатку бачу найгірше, про що мені не втомлюються нагадувати друзі і родичі. Я, можна сказати, голос безнадії.

На свій захист мушу зазначити, що параною посилила відмова Пупетти від еспресо. Надлишок кофеїну після обіду робить її дратівливою — відповіла вона, коли я спитала, чи не хоче вона приєднатися до мене. Я випила еспресо одним ковтком, як це заведено в Італії. Пупетта пильно вдивлялася в мене, насолоджуючись моїм страхом, — принаймні саме

так я вирішила запам'ятати цю мить. Під час кожної наступної зустрічі жінка пила каву зі мною, хай там на яку частину доби ця зустріч припадала.

Коли ми спілкувалися вперше, по радіо звучали неаполітанські народні пісні, приправлені рекламою приватних служб охорони. Щойно почався випуск новин, Пупетта торкнулася свого вуха, давши мені знак замовкнути, щоб вона могла послухати, чи, бува, не втрапив хтось з її знайомих у серйозну халепу.

На жінці була темно-фіолетова майка, що обтискала її великі м'які груди, утворюючи між ними зморшкувату, вкриту ластовинням борозну, над якою загрозливо теліпався випарник — і, здавалося, ось-ось міг туди впасти. Пупетта сиділа на скрипучому дерев'яному стільці, на вицвілій рожевій подушці з квітчастим візерунком, і через це здавалася вищою, аніж була насправді. Щоразу, коли вона совалася, крісло видавало стомлений стогін, змушуючи старого французького бульдога, який спав біля її ніг, гарчати уві сні.

У вітальні поруч із кухнею все, не вкрите пластиком, було натомість завішане в'язаними гачком мереживними серветками. На стінах висіли гарні синьо-жовті тарілки із Сицилії, розписані вручну, а на полірованому комоді під стіною ідальні вишикувалися в елегантних рамках фотографії її близнюків на різних етапах їхнього життя. Поміж них не було знімків її первістка Паскуаліно, якого Пупетта народила у в'язниці, відбуваючи покарання за вбивство, і який загадково зник у віці 18 років.

За вікном простягалися пляжі рідного міста Пупетти, всіяні каністрами з-під пального та покинутим рибальським спорядженням, винесеним на берег хвилями із забрудненого Середземного моря. Знаки попереджали охочих поплавати

про те, що у воду лізти не варто, але щодня протягом цілого року принаймні шестеро старших чоловіків шукали там істотних моллюсків. Узимку вони носили високі рибальські чоботи і теплі куртки, влітку хизувалися яскравими плавками і в'єтнамками. Це прибережне місто має один із найкращих краєвидів на всю широчінь Везувію — вулкана, який зруйнував первісне місто, прилеглі Стабії, під час сумнозвісного виверження 79 року до н. е.

Кастелламаре-ді-Стабія постало з попелу Стабій і є синонімом морального занепаду, причому аж такого, що 2015 року місцевий священник провів ритуал екзорцизму за допомогою гелікоптера, символічно розбризкавши з висоти галони святої води на 65 000 мешканців міста, щоб точно не пропустити жодної грішної душі. Злочинність не зникла, хоча благословення з повітря дивовижним чином «оживило» забиті вапняком фонтани — принаймні так каже легенда. Кримінальне коріння неаполітанської каморри сягнуло тут надто глибоко для успішної клерикальної чистки, і Пупетта є символом усього поганого в цій криміногенній глушині.

Вперше зупинившись у Кастелламаре, я орендувала на *Airbnb*^{*} квартиру на останньому поверсі, з якої відкривався гарний краєвид на місто, море та грізний вулкан. Жінка, яка впустила мене, хотіла, щоб я чітко собі усвідомлювала: це не Амальфітанське узбережжя, модна, шикарна курортна місцина по той бік Соррентійського півострова, де організована злочинність мусила відійти на задній план і була не настільки помітною, як у Кастелламаре. Хоча до міста не більше ніж пів години їзди від розкішного Сорренто, Кастелламаре —

^{*} *Airbnb* — онлайн-сервіс із розміщення, пошуку та короткострокової оренди житла у всьому світі. Назва розшифровується як *AirBed and Breakfast* — «Надувний матрац та сніданок». — Тут і далі прим. пер.

це просто інший світ, лиховісний, де злочинність пронизує всі верстви суспільства. Коли розповіла, що я журналістка і хочу написати історію про мафію, їй нібито полегшало. Жінці не довелося перепрошувати за повсюдні місцеві правопорушення, які легко побачити з її тераси. У будь-який час дня чи ночі внизу, на вулицях, юрмилися торговці різноманітними контрабандними товарами. Відвідуючи Каstellамаре, я безліч разів бачила, як люди обмінювали невеликі пакунки з наркотиками на готівку, а з тераси на даху помітила велику коробку, де завиграшки могла поміститися серйозна зброя. Здавалося, що нервовий продавець радий був позбутися коробки, а покупець, на якого очікував BMW із затемненими вікнами, хутко всівся в авто і помчав геть.

Щоразу, виходячи з квартири, я відчувала, ніби за мною спостерігають. Уздовж вулиць Каstellамаре є магазини, на перший погляд звичайнісінькі, але якщо придивитися пильніше, то схоже, що це лише прикриття для іншого бізнесу. Ніхто ніколи не виходив звідти із сумкою, навіть коли люди стояли біля каси, у них просто не було сумок. Вони кивали одне одному якимось дивно, ніби за ними на кожному розі спостерігали вартові. Дорогі автомобілі так само впадали в око, як і поржавілі «фіати», а біля причалу стояли ряди дороговісних яхт, хоча середній дохід у цьому місті, за статистикою, заледве перевищував межу бідності. Я була в Каstellамаре багато разів, але так і не змогла відчутти серця і душі цього міста. Можливо, їх у нього й не було. У тамтешніх зоомагазинах продавали маленьких мишей на корм пітонам та іншим екзотичним рептиліям, незрозуміло чому популярним серед містян. У магазинах спідньої білизни були цілі секції з червоним вбранням, його зразки виставлялися на вітрини задовго до Дня святого Валентина, і це тривалий час мене бентежило.

Важко пояснити, чому мафія й досі настільки потужна в Італії — багатій країні, яка часто спотикається об власну бюрократію та заплутується у своїй складній судовій системі. Мафія існує не всупереч цій державі, але багато недоліків держави виникли внаслідок тривалого існування організованої злочинності. Сила мафії — як і інших терористичних організацій, зокрема й тих, що використовують організовані злочинні синдикати Італії для незаконного проникнення до Європи або купують у них фальшиві документи чи зброю, — спирається на комбінацію страху та самовдоволення. Дуже часто кажуть, що мафія є частиною ДНК Італії, і хоча антимафіозні сили чимало зробили для боротьби з трьома основними угрупованнями — коза нострою («нашою справою») на Сицилії, ндрангетією в Ка-лабрії та неаполітанською каморрою в Кампанії, єдина справжня мафія з погляду історії — це сицилійська коза ностра (всі американські мафіозні родини минулого століття були пов'язані із Сицилією, хоча каморра та ндрангета згодом також поширилися в Європі та на американському континенті).

Попри те, що коза ностра була першою та найвідомішою з найбільших італійських організацій, система кримінального правосуддя Італії класифікує злочини, вчинені іншими відомими угрупованнями, як «пов'язані з мафією», відповідно до положень статті 41-*bis*, спеціально розробленої для допомоги італійським правоохоронцям у боротьбі з організованою злочинністю. У 2018 році з'явилося поняття «мафія капітале», тобто «столична мафія», яким позначили місцеве мафіозне угруповання в Римі. Італія також визнає декілька нігерійських мафіозних груп і звинувачує їх учасників у «мафіозних» злочинах.

Щоб насправді зрозуміти культуру італійської організованої злочинності, — якщо це взагалі можливо з огляду на